

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาถึงระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด และเพื่อศึกษาถึงความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาคมตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 186 องค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง สมาชิกประชาคมตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 330 คน ที่ได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 : 727) สุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากตัวอย่าง ออกมาจนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้จากการคำนวณโดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์ จากจำนวนสมาชิกประชาคมตำบลในแต่ละอำเภอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถามที่ต้องการทราบในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งหมด 4 ตอน โดยมีเนื้อหาครอบคลุมตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปร และตัวแปรตาม จำนวน 1 ตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS For Windows คำนวณหาค่าความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson

Product Moment Correlation Coefficient Analysis) และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นสมาชิกประชาคมตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า

จากการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 330 ชุด ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ที่มีความสมบูรณ์และครบถ้วน ได้รวมทั้งสิ้นจำนวน 326 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.79 สมาชิกประชาคมตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่ เป็นชาย อายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี สถานภาพแต่งงานแล้วอยู่ด้วยกัน อาชีพเป็นเกษตรกร การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รายได้เฉลี่ยต่อปี 25,001- 50,000 บาท ปัจจุบันดำรงตำแหน่งหรือเป็นตัวแทนสมาชิกสภา อบต. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งหรือการเป็นตัวแทน กลุ่มสมาชิกองค์กรอื่นๆ จำนวน 5 ปี ระยะเวลาที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ อยู่ระหว่าง 41-60 ปี

Rajabhat Mahasarakham University

2. ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ด

ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านการติดตามประเมินผล รองลงมาคือ ด้านการร่วมปฏิบัติ และด้านการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดรายด้าน พบว่า

2.1 ด้านการติดตามประเมินผล ปัญหาการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ประชาคมตำบลไม่มีส่วนในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาตำบล รองลงมาคือ ประชาคมตำบลไม่ได้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลไม่บริหารกิจการให้เป็นไปตามแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามลำดับ

2.2 ด้านการร่วมปฏิบัติ ปัญหาการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ องค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีตำรา เอกสารให้ประชาคมศึกษาค้นคว้า ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล รองลงมาคือ หน่วยงานราชการของอำเภอไม่ให้การสนับสนุนให้ประชาคม

มีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ประชาคมไม่มีโอกาสได้รับคัดเลือกเป็นผู้แทนประชาคมตำบลทำหน้าที่กรรมการเปิดของ ประภวดราคา จัดซื้อ จัดจ้าง ตามลำดับ

2.3 ด้านการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ปัญหาการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ไม่มีโอกาส กำหนดความต้องการในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล รองลงมาคือ ไม่มีโอกาสในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วน ตำบล ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ ไม่มีโอกาสร่วมวิเคราะห์ปัญหาในการจัดทำ แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผน พัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่นำมาศึกษาทั้ง 6 ตัว มีความสัมพันธ์กับปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด ร้อยเอ็ด อยู่ในระดับค่อนข้างสูง คือ ร้อยละ 78.40 โดยปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด ร้อยเอ็ด ได้ร้อยละ 61.40 และปัจจัยอิสระทั้ง 6 ตัว ยังมีอิทธิพลต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของ ประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 ตัว คือ 1) บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) สภาพปัญหาในพื้นที่ 3) องค์ประกอบโครงสร้างและสมาชิกประชาคม 4) สถานการณ์ ที่ไม่เอื้ออำนวย

4. ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การ บริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด

ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมของ ประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านการตรวจสอบการ ดำเนินงาน รองลงมาคือ ด้านการเปิดเวทีประชาคม และด้านการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ความต้องการตามลำดับ พิจารณาในรายละเอียด พบว่า

4.1 ด้านตรวจสอบการดำเนินงาน พบว่า ความต้องการของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด มีมากที่สุดคือ ต้องการให้ประชาคมร่วมเป็นกรรมการตรวจติดตามงานและโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จ รองลงมาคือ ต้องการให้สมาชิกประชาคมร่วมตรวจสอบความถูกต้องของขั้นตอนการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนความต้องการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ ต้องการให้ประชาคมตำบลมีส่วนร่วมในการทบทวนแผนพัฒนาทุกระยะ 4 เดือน ตามลำดับ

4.2 ด้านการเปิดเวทีประชาคม พบว่า ความต้องการของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด มีมากที่สุดคือ ต้องการกำหนดบทบาทหน้าที่ และขอบเขตการประสานงานการเปิดเวทีประชาคมตำบล รองลงมาคือ ต้องการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนความต้องการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ ต้องการจัดเวทีประชาคม ควรจัดให้มีเดือนละ 2 ครั้ง ตามลำดับ

4.3 ด้านการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ต้องการ พบว่า ความต้องการของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด มีมากที่สุดคือ ต้องการให้ประชาคมตำบลกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในแผนพัฒนาตำบล รองลงมาคือ ต้องการให้ประชาคมตำบลสำรวจความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน ด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน ส่วนความต้องการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ คือ ต้องการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็นของประชาชนด้านสภาพปัญหาในหมู่บ้าน ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถนำมาอธิบายเพื่อตอบสนองสมมติฐานการวิจัย ได้ดังนี้

1. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และประเด็นสำคัญของปัญหาคือ ประชาคมมีปัญหาในด้านการติดตาม

ประเมินผล โดยส่วนใหญ่ประชาคมจะมีปัญหาในด้านการไม่มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนรับทราบผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาตำบล

รองลงมาคือ ปัญหาด้านการร่วมปฏิบัติ ส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการถือการ บริหารส่วนตำบล ไม่มีตำราเอกสารให้ประชาคมตำบลศึกษาค้นคว้าขั้นตอนการจัดทำแผน พัฒนาตำบล และหน่วยงานราชการของอำเภอไม่ให้การสนับสนุนให้ประชาคมมีส่วนร่วมไม่ ได้รับแจ้งให้เข้าร่วมประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ส่วนปัญหาด้านการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการไม่มีโอกาส ร่วมกำหนดความต้องการในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามลำดับ

สอดคล้องกับความสำคัญของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ของ **ชัยยุทธ รัตนพุ่มวรรณ (2544 : 32-38)** ที่ได้สรุปถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า

ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องปรับวิธีทำงานใหม่ โดยเน้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา คือ ให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมคิดกำหนด ความต้องการ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบ ร่วมเป็นผู้รับผลประโยชน์ ซึ่งแนวทางสำคัญ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องให้การสนับสนุนประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดทำแผนพัฒนาตำบล มีดังต่อไปนี้

1. ร่วมคิดและกำหนดความต้องการ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชนทุกกลุ่มอาชีพ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาหรือเป้าหมาย การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวคือ เป็นการหล่อหลอมความต้องการของ ประชาชนที่หลากหลาย เพื่อกำหนดเป็นภาพแห่งความสำเร็จที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้และสามารถแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนของประชาชนได้ อย่างแท้จริงนอกจากนั้น จะต้องร่วมกำหนดแนวทางการทำงานที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จ ของวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายการพัฒนา ซึ่งจำเป็นต้องใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ประกอบกับ แนวคิดวิทยาการใหม่ๆ ในการกำหนดกลยุทธ์ โดยจะต้องเลือกแนวทางที่ดีที่สุดเหมาะสมกับ สภาพที่สอดคล้อง กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและทิศทางการพัฒนาประเทศ

2. ร่วมจัดทำแผนพัฒนา หลังจากที่ยังองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาคมได้ร่วม กันคิดกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ ซึ่งเปรียบเสมือนได้กำหนดจุดหมายที่จะเดินให้ถึง และ กำหนด เส้นทางต่อไปก็ต้องกำหนดวิธีการเดินไปสู่จุดหมาย ก็คือ การกำหนดแผนงาน โครงการต่างๆ ซึ่งสามารถให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ใน 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 ควรแต่งตั้งผู้แทนชุมชน กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มอื่นๆ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาของ องค์การบริหารส่วนตำบลในการพิจารณา ความเหมาะสมของแผนงานและโครงการ

2.2 ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนระดับหมู่บ้าน หรือ กลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่นได้เสนอแผนงานและโครงการที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มหรือชุมชนนั้น เพื่อให้ องค์การบริหารส่วนตำบลได้พิจารณาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแผนงานโครงการพัฒนาของ องค์การบริหารส่วนตำบล

3. ให้ประชาชนได้รับรู้ ตรวจสอบ และแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อแผนงานโครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งระยะสั้นและระยะปานกลาง โดยการ จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนพัฒนา ก่อนจะเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ เพื่อรักษาสิทธิของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ มาตรา 59

4. องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องใช้แผนงานพัฒนาเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อสนองตอบปัญหาความต้องการของประชาชน และเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 59 โดยใช้แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแนวทางการจัดทำข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

5. ให้ประชาชนร่วมปฏิบัติติดตามและประเมินผล การนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกิจกรรมและโครงการที่ต้องใช้งบประมาณ จะต้องผ่านกระบวนการจัดทำข้อบังคับงบประมาณและได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และได้รับการอนุมัติจากนายอำเภอก่อน

5.1 การร่วมปฏิบัติให้กลุ่มต่างๆ หรือประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาเข้าร่วมดำเนินการตามโครงการในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ให้กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นต้น

5.2 ให้ประชาชนได้ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง โปร่งใส โดยให้ผู้แทนชุมชนตามข้อเสนอของประชาคมร่วมเป็นกรรมการในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุของ องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2538

5.3 การติดตามประเมินผล การเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมปฏิบัติงานทำให้ทราบความก้าวหน้าของโครงการปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นหลังสิ้นปีงบประมาณ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจะได้จัดประชุมประชาคมเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับจริง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) สภาพปัญหาในพื้นที่ 3) องค์ประกอบโครงสร้างและสมาชิกประชาคม และ 4) สถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล สอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2538 : 42) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและความสัมพันธ์ของส่วนราชการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีประสบการณ์ด้านการวางแผนในสภาตำบลมาก่อน จึงไม่มีปัญหาด้านการวางแผน และยังสอดคล้องกับการศึกษาของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2540 : 43) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการศึกษาที่ใช้องค์การพัฒนา และบุคลากรของภาคราชการในระดับพื้นที่ ให้มีบทบาทเป็นแกนนำในการกระตุ้น และส่งเสริมการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในงานพัฒนาชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้กระบวนการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม (AIC) มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมกิจกรรม พบว่า พัฒนาการมีบทบาทในการที่กระตุ้นและสร้างกลไกกระบวนการที่จะนำประชาชนในระดับชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด และการใช้กระบวนการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม AIC มาพัฒนาให้เป็นเครื่องมือของพัฒนากรในการกระตุ้นชุมชน ให้เข้าใจ และสร้างความเป็นเจ้าขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นกลไกการปกครองท้องถิ่นที่สมควรเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

2.2 ปัจจัยด้านสภาพปัญหาในพื้นที่ สอดคล้องกับ การสัมมนาตามโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการประธานประชาคมหมู่บ้านเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการประชาคม ประจำปี 2544 ของกรมการปกครอง (กรมการ

ปกครอง. 2543 : 24-29) ซึ่งผลการสัมมนาสรุปประเด็นสำคัญของปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของประชาคมตำบลที่สำคัญไว้ว่า การประชุมของประชาคมตำบลเป็นเรื่องปัญหาใกล้ตัว มีผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไข เช่น ปัญหามลพิษ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเข้าถึงหรือได้รับผลประโยชน์ เมื่อนำมาเป็นประเด็นในการประชุมทุกคนจึงไม่มีส่วนร่วมในการประชุมอภิปราย การวางแผน และไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อแก้ไขปัญหา

2.3 ปัจจัยด้านองค์ประกอบโครงสร้างและสมาชิกประชาคม สอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันเทคโนโลยี การพัฒนาชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540 : 64) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยทำการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม (AIC) โดยเน้นโครงสร้างบทบาทหน้าที่การปฏิบัติหน้าที่ และการปฏิบัติภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบและแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล มีดังนี้

ขั้นเตรียมการ มีการประเมินปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน ก่อนการดำเนินโครงการ โดยการสัมภาษณ์ และการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อทราบความต้องการของชาวบ้านต่อองค์การบริหารส่วนตำบล และความเข้าใจขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองในการพัฒนาตำบล แล้วกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบกับการให้ข้อมูลเสริมความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในเนื้อหาเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล แนวคิดที่ถูกต้องต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และบทบาทของหญิงชายในการพัฒนาชุมชน และการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่สอง จัดการฝึกอบรมร่วมกันระหว่างตัวแทนของชาวบ้าน ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานและผลกระทบที่มีต่อชาวบ้านคือ ชาวบ้านได้เรียนรู้ ทัศนคติและต้นตอเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาและเข้าใจ มีความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลพร้อมทั้งสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ผลกระทบต่อองค์การบริหารส่วนตำบล มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น และองค์การบริหารส่วนตำบล เรียนรู้ในการประสานงานกับส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้เรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาที่สนองตอบปัญหาความต้องการของชุมชนได้ครอบคลุมทุกมิติทางโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ

สิ่งแวดล้อม และสร้างธรรมเนียมในการจัดทำแผนโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดแผนพัฒนาตำบลและในเรื่องเดียวกัน

2.4 ปัจจัยด้านสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย สอดคล้องกับการสัมมนาตามโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการประธานประชาคมหมู่บ้านเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการประชาคม ประจำปี 2544 ของกรมการปกครอง (กรมการปกครอง, 2543 : 24-29) ซึ่งผลการสัมมนาสรุปประเด็นสำคัญของปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของประชาคมตำบลที่สำคัญไว้ดังนี้

1. ประชาคมตำบลในพื้นที่มีองค์ประกอบของประชาคมตำบลไม่มีความหลากหลาย
2. ประชาคมตำบล ไม่ได้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ
3. สมาชิกของประชาคมตำบล ไม่ทราบบทบาท หน้าที่ที่ชัดเจน
4. ขาดงบประมาณสนับสนุน วัสดุ เครื่องเขียน แบบพิมพ์ในการติดต่อประสานงานกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างสมาชิกในประชาคมด้วยตนเอง
5. ปัญหาการประสานงานระหว่างประชาคมตำบลหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการต่าง ๆ ส่วนราชการระดับหมู่บ้าน อำเภอ ไม่เข้าร่วมประชุมกับประชาคมตำบล
6. ในบางพื้นที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเนื่องจากลักษณะการดำเนินงานกิจกรรมของประชาคมเป็นการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
7. สมาชิกประชาคมและชาวบ้านขาดประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในลักษณะการทำงานเป็นทีม การระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
8. การกระตุ้นและส่งเสริม ให้เกิดการรวมตัวในลักษณะประชาคม ที่เป็นแนวทางใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากประชาคมยังขาดความรู้ ความเข้าใจและเรียกร้องบทบาทที่เป็นทางการ เช่น ต้องการให้มีคำสั่งแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ การมีเครื่องแบบ การมีสำนักงาน ฯลฯ
9. วิทยากรผู้ประสานงานประชาคม (ปลัดอำเภอ พัฒนาการ เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และครูหรือผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม) มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาคมที่แตกต่างกัน

นอกจากนั้น ยังพบว่าในการจัดประชาคมตำบลในช่วงระยะเวลาการจัดทำแผนพัฒนาส่วนตำบล 5 ปี และแผนพัฒนาตำบลประจำปี แนวทางปฏิบัติ กำหนดให้มีการจัดประชาคมหมู่บ้าน ตำบล เพื่อจัดทำแผนเป็นสถานการณ์เพื่อให้ประชาคมตำบลมีกิจกรรม

สำคัญในการดำเนินการและสมาชิกประชาคมตำบลมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ตามมติของประชาคมตำบล ทั้งหมดได้รับการเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทำให้สมาชิกประชาคมเห็นความสำคัญของสถาบันประชาคมตำบลยิ่งขึ้น

3. ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้และเป็นประเด็นสำคัญ คือ

ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมด้านการตรวจสอบการดำเนินงาน คือ ต้องการให้ประชาคมตำบลร่วมเป็นกรรมการตรวจติดตามงานและโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จ รองลงมาคือ ต้องการให้สมาชิกประชาคมตำบลร่วมตรวจสอบความถูกต้องของขั้นตอนการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและต้องการมีส่วนร่วมในการทบทวนแผนพัฒนาทุกระยะ 4 เดือน สัณฐานภูมิศาสตร์คาม

รองลงมาคือ ประชาคมตำบลต้องการมีส่วนร่วมด้านการเปิดเวทีประชาคม ในเรื่องต้องการมีส่วนร่วมกำหนดบทบาทหน้าที่ และขอบเขตการประสานงานการเปิดเวทีประชาคมตำบล รองลงมาคือ ต้องการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล และต้องการให้มีการจัดเวทีประชาคมตำบลเดือนละ 2 ครั้ง

ส่วนความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาคมประชาคมในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ ประชาคมต้องการมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในแผนพัฒนาตำบล รองลงมาคือ ต้องการมีส่วนร่วมสำรวจความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านด้านการจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน และต้องการให้มีการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็นของประชาชนด้านสภาพปัญหาในหมู่บ้าน สอดคล้องกับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ของไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6-7) ที่กล่าวไว้ว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือประชาคมต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ต้องการร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน
2. ต้องการร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการชุมชน
3. ต้องการร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน
4. ต้องการร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ต้องการร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
6. ต้องการร่วมลงทุนกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ต้องการร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้
8. ต้องการร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจการที่ได้ทำไว้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด และความต้องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยเสนอแนะเกี่ยวกับผลการวิจัยและประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้ที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้คือ ประชาคมตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

1.1 ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคม

ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และที่พบว่ามีความปัญหาที่สุดคือ การติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาตำบล ประชาคมไม่มีส่วนในการสรุปผลงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งหากองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ดยอมรับบทบาทให้อำนาจ และหน้าที่แก่ประชาคมตำบลในตำบลได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในเรื่องการกำหนดแผนงาน โครงการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเรื่องของการกำหนดความต้องการและการแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล ร่วมกับคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลแผนงาน และโครงการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล การกำหนดแผนและโครงการพื้นฐานในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล เป็นกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง กรรมการตรวจสอบและติดตามดำเนินงานของผู้รับเหมาในหมู่บ้าน เป็นต้น ฉะนั้น หากประชาคมตำบลได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างเต็มศักยภาพแล้ว ย่อมจะส่งผลให้ประชาคมตำบลแสดงถึงบทบาท การปฏิบัติงานในหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล สภาพปัญหาในพื้นที่ องค์ประกอบโครงสร้างและสมาชิกประชาคม สถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพล ได้แก่ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และบทบาทที่ผู้ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาประชาคมตำบล นั่นคือ สังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น และบทบาทของที่มีผู้ส่งเสริมกระบวนการประชาคมตำบล ไม่เป็นตัวปัญหาของการมีส่วนร่วม จึงถือเป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่ต้องได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทในทุกกิจกรรมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากบทบาทที่ผู้ส่งเสริมกระบวนการประชาคมตำบลสามารถเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน ส่งผลให้กลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เห็นความสำคัญของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญทำให้ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมากยิ่งขึ้นและทำให้แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถแก้ปัญหา และสนองตอบความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ในส่วนของความต้องการของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาคมตำบลต้องการมีส่วนร่วมในการเข้าไป

ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล แสดงให้เห็นว่า ที่ผ่านมาประชาคมตำบล ไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล หรืออาจมี ปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ ที่ขัดขวางไม่ให้ประชาคมได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ผลการดำเนินการตามโครงการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ฉะนั้น การเปิดโอกาส และให้การให้การสนับสนุน บทบาทประชาคมตำบลในการมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล มากขึ้น จะทำให้ผลการดำเนินงานต่างๆ เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากขึ้น และที่สำคัญ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนได้แสดงความชัดเจน บริสุทธิ์ โปร่งใส ต่อกันและกัน ประโยชน์จะเกิดแก่บ้านเมืองและประชาชน ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาถึง รูปแบบ วิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาคมในการ เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในทุกรูปแบบ ทุกกิจกรรม ที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น ซึ่ง ผลการวิจัยที่ได้จะสามารถเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการเพื่อกำหนดและจัดทำแผนหรือ โครงการพัฒนาต่างๆ ในหมู่บ้าน ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้ตาม ปัญหา และความต้องการ อย่างแท้จริง

2.2 ควรทำการศึกษาถึง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของ ประชาคมในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจะได้นำข้อมูล ที่ได้จากการวิจัยในด้านต่างๆ ไปเสนอต่อคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงาน ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่ ที่มีหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนา หมู่บ้าน และตำบล เป็นข้อมูลในการเพื่อให้การสนับสนุน และแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่างๆ ใน การบริหารงาน และการสนับสนุนให้ประชาคมตำบลได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับคณะผู้บริหารในท้องถิ่นนั้น ได้มากยิ่งขึ้น

2.3 ควรทำการศึกษาถึง ความคิดเห็นของประชาคมตำบลในการจัดทำแผน พัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจะได้นำข้อมูลความคิดเห็นในด้านต่างๆของประชาคม ที่มีต่อการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ไปให้การส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา รูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาคมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้แผนพัฒนาองค์การบริหาร ส่วนตำบลสามารถแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้มากที่สุด